

*Dienkeuken in
villa 't Sant in
Aerdenhout.*

Hart voor het huis

Met het project *Van grachtenhuis tot villa in het groen* gaat Stichting Historische Interieurs in Amsterdam opnieuw woningen portretteren – ditmaal grachtenhuizen in Amsterdam en villa's in het Gooi en Zuid-Kennemerland. Aan het eind van het project worden de vondsten gebundeld en gepubliceerd in drie boeken. Waarom trokken sommige welgestelde Amsterdammers naar 'buiten' en anderen niet, hoe beleven de huidige bewoners hun woning en welke bijzondere vondsten komen de onderzoekers tegen?

Tekst | Barbara Laan

Niets brengt je beter in contact met het leven van vroeger dan een bezoek aan een oud en bijzonder woonhuis. De geur van boenwas, de krakende vloeren, de zijdezacht geworden trapleuning; de jaren van aanraking en gebruik gaven het huis zijn indringende patina en sfeer. De historische materialen, zorgzaam onderhouden, dragen onmiskenbaar bij aan de tastbaarheid van de tijd. Misschien

is dat wel de reden waarom het zulk dankbaar werk is om oude huizen te bestuderen, erachter te komen wie er hebben gewoond en welke vaklui verantwoordelijk waren voor het fraaie houtwerk, de kleurrijke ramen, de patronen en decoraties. Het onderzoeksproject van Stichting Historische Interieurs in Amsterdam maakt het mogelijk deze kennis te verzamelen en vast te leggen voor toekomstige generaties, zoals eerder al is gedaan over wonen in Amsterdam Zuid.

*Voormalige
eetkamer van de
familie Van Ogtrop
in Amsterdam.*

Stempel De Bazel – De Ploeg op het onderstel van de eettafel van de familie Van Ogtrop in Amsterdam.

De stad of de frisse buitenlucht?

In het tijdvak 1875-1945 ging het Amsterdam zowel economisch als artistiek voor de wind. Die periode wordt daarom geregeld aangeduid als de tweede gouden eeuw in de geschiedenis van de hoofdstad. Verschillende vermogende Amsterdammers besloten zich rond die tijd buiten de stad te vestigen, voornamelijk in het Gooi en Zuid-Kennemerland. Dit was mede mogelijk dankzij de verbeterde transportmogelijkheden, zodat ze dagelijks op en neer naar hun werk in Amsterdam konden pendelen. Ondanks deze trek naar de buitengebieden bleef een aanzienlijk aantal vermogende Amsterdammers het historisch centrum van de stad trouw, vooral in de grachtengordel, van oudsher de vestigingsplaats van de elite. Enkelen onder hen lieten de eeuwenoude grachtenhuizen geheel of gedeeltelijk nieuw inrichten en voorzien van eigentijds comfort, zoals centrale verwarming en warmwatervoorzieningen. Waarom sommigen in de binnenstad bleven en wat anderen bewoog om naar buiten te trekken is een vraag waar dit onderzoek eveneens antwoord op hoopt te krijgen.

Interessante vondsten

De onderzoekersgroep deed al enige interessante ontdekkingen. Zo stuitte ze onlangs op een zeer fraai interieur aan de Herengracht, ontworpen door architect Karel de Bazel. Het is verrassend dat achter een achttiende-eeuwse gevel zo'n modern en ongelooflijk rijk versierde kamer schuilgaat. De betimmering van deze voormalige eetkamer is uitgevoerd in mahoniehout en ingelegd met kostbare tropische houtsoorten. Het patroon van het cassetteplafond komt terug in de parketvloer en ook de motieven zijn op elkaar afgestemd. Gedecoreerde lijstjes meanderen de hele kamer door en komen terug in de geel marmeren schoorsteenmantel en de vaste kasten. Ook de eettafel en de stoelen zijn nog aanwezig. Welke vaklui zouden deze meubelen hebben gemaakt, vroegen de onderzoekers zich af. Na een korte inspectie troffen zij het stempel aan van De Bazel met daarachter de naam van meubelatelier De Ploeg. Achteraf niet vreemd; De Bazel was de oprichter van dit atelier, samen met C.A. Oosshot en K. van Leeuwen.

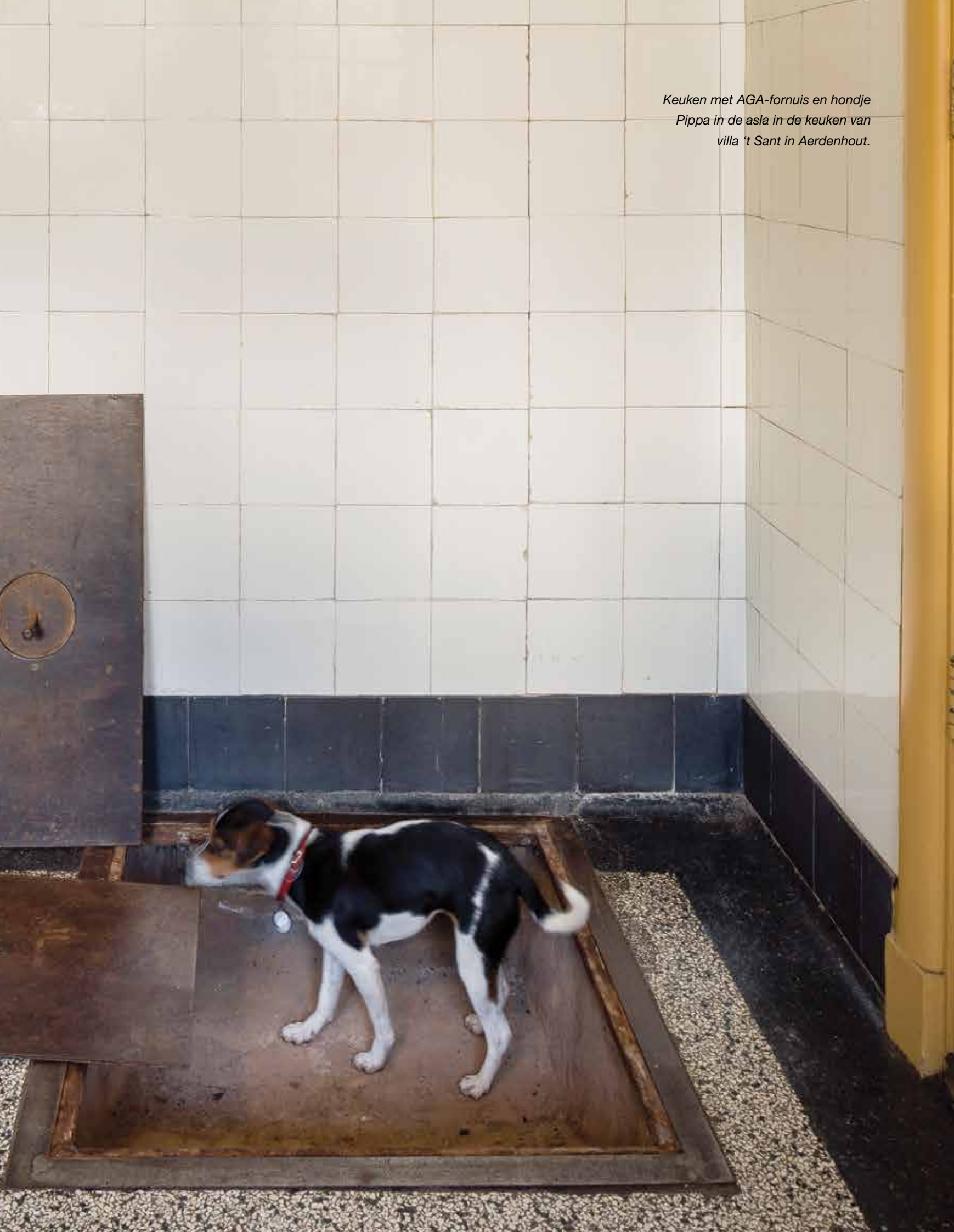
Jaren van aanraking en gebruik geven het huis zijn patina en sfeer

*Voorgevel van het
voormalige woonhuis
van de familie Van
Ogtrop in Amsterdam.*

*Keuken met AGA-fornuis en hondje
Pippa in de asla in de keuken van
villa 't Sant in Aerdenhout.*

Voorgevel van het huis De Bijenschans in Hilversum.

Glas-in-loodraam en snijwerk met bijenmotief in huis De Bijenschans in Hilversum.

Kolenfornuis in de keuken van huis Van de Weg in Blaricum.

Bewonersgeschiedenis

Ook het archiefonderzoek kan spannend zijn. Oude bouwtekeningen zijn meestal bij de gemeente op te vragen evenals gegevens over vroegere bewoners en eigenaren. De woonhuisplattegrond toont ons hoe mensen vroeger woonden. De vertrekken hadden soms functies die wij nu niet meer kennen, zoals de *dienkeuken* waar het eten werd opgediend door de dienstbode of de *sprekkamer* waar men onbekenden en boodschappers te woord kon staan. De tekeningen geven niet alleen inzicht in het woonprogramma, maar vermelden vaak ook

het bouwjaar en de naam van de ontwerper en opdrachtgever. Zo'n onderzoek is net schatgraven en levert soms verrassende informatie op. De eigenaren van het huis De Bijenschans in Hilversum waren bijvoorbeeld erg verbaasd dat hun huis niet ontworpen is voor een burgemeester, zoals ze aanvankelijk dachten, maar voor een alleenstaande kinderboekenschrijfster, Tine de Kruyff-Gobius, die overigens het speelhuis voor haar eigen kinderen zo ver mogelijk van de woonvertrekken vandaan wilde hebben - misschien om zich beter te kunnen concentreren?

Instandhouding

Het behoud van bijzondere historische ruimtes en hun afwerkingen is niet gebaat bij onderzoek alleen. Instandhouding van dit kwetsbare cultureel erfgoed staat of valt bij de liefde voor het huis van de opeenvolgende eigenaren. Veel mensen denken dat er niets mogelijk is bij de aankoop van een oud huis met monumentale waarden en dat je er nog geen spijker in de muur mag slaan. Maar door bij restauraties, renovaties en schilderbeurten de waarde van het interieur te laten meewegen in de planvorming is het goed mogelijk om veranderingen aan te brengen en tegelijk de historische structuur en afwerkingen te behouden. De bewoners die mee doen aan het project *Van grachtenhuis tot villa in het groen* hebben laten zien dat het kan.

Het goede voorbeeld

In het huis Oranjestein in Laren vonden de huidige eigenaren het oorspronkelijke slaapkamerameublement terug op zolder. Ze gaven de meubelen onmiddellijk hun oude functie terug. Het dubbele bed, de nachtkastjes, de kaptafel en de grote kledingkast: ze passen voortreffelijk bij de kamerbetimmering en de deurkozijnen. Nogal wiesdes, het ensemble werd speciaal voor de ouderslaapkamer, en in harmonie met elkaar, ontworpen. Ook de twee verdiepingen hoge woonhal, waar zelfs enige tijd een vloer in heeft gelegen, werd zorgvuldig in oude staat teruggebracht en waar nodig gereconstrueerd.

In het huis 't Sant in Aerdenhout, evenals Oranjestein ontworpen door architect Wouter Hamdorff, hebben sommige deuren

Primeur!

Stichting Historische Interieurs Amsterdam verzamelt kennis, beeld en verhalen over het wonen in de negentiende- en twintigste-eeuw. Het onderzoeksproces is voor iedereen te volgen op website, facebook en twitter. Daar vindt u bijzondere vondsten, interessante huizen, leuke blogs en kunt u informatie met ons delen. Als u zich aanmeldt voor de digitale nieuwsbrief krijgt u maandelijks bericht over het nieuwste huizenportret en de laatste blogs, zie: www.historischeinterieursamsterdam.nl

Primeur: vanaf juli zijn op de website voor het eerst twee filmpjes te zien over 'stoken op kolen' en 'leven met de erfenis van een schilder'!

Schildersatelier in huis Van de Weg in Blaricum.

gedeeltelijk nog de oorspronkelijke afwerkklagen. Het bijzondere, gekleurde stucwerk op de lambriseringsen in de hal werd gekoesterd en waar nodig bijgewerkt. Ook bleven in dit huis de dienstvertrekken gaaf bewaard: de keuken, bijkeuken en dienkeuken, inclusief de oorspronkelijke kasten met de grote ebbenhouten knoppen, het aanrecht en het witte AGA-fornuis. Niet iedereen heeft het ervoor over om dagelijks te koken in een keuken met weinig modern comfort. Maar een te laag werkblad of aanrecht kan heel goed behouden blijven door bijvoorbeeld de plint of het blad op te hogen. Met respect voor de kwaliteiten van het huis kan een en ander wel degelijk worden aangepast aan de eisen van onze eigen tijd. Het gebruiksgemak is ermee gediend en het zichtbaar laten van de historische materialisatie maakt het huis bovendien uniek. Soms zijn bewoners zelfs bereid om op kolen te blijven stoken om het kolenfornuis in stand te kunnen houden of om persoonlijke eigendommen van de eerste bewoner te laten staan. Dat gebeurt

in het huis Van de Weg in Blaricum. Het werd gebouwd voor een kunstschilder, Geraldo Brender á Brandis. Zijn schildersezelen en een aantal van zijn persoonlijke bezittingen zijn door de huidige bewoners overgenomen: ze beloofden aan zijn kleindochter om goed voor het huis en deze bijzondere erfenis te zorgen. Het kolenfornuis geeft wel wat extra werk en zwarte handen, maar zorgt ook voor een aangename warmte zodat de hele familie zich daar altijd omheen verzamelt.

Liefde en respect

Als mensen het verleden op deze manier levend houden verandert de omgang met het huis in een levensstijl. De 'best practices' van bewoners laten zien dat modern en oud prima met elkaar samengaan. Dit hoeft niet te betekenen dat alles gereconstrueerd en in dezelfde stijl moet zijn, of dat iedereen met oude meubels hoeft te leven. Maar liefde en respect voor het historische interieur is wel een voorwaarde voor behoud van de kwaliteiten die het huis bijzonder maken: de schoonheid, de zeldzaamheid, de betekenis als cultuurgoed. Zonder bewoners met hart voor het huis is het historische interieur kwetsbaar, ja zelfs volkomen weerloos. ■

Achteregevel van huis Van de Weg in Blaricum.

